

JAN HOLEŠ

Ostravská univerzita

Filozofická fakulta

Reální 5, CZ-701 03 Ostrava

jan.holes@osu.cz

SCYLLA, CARCHAROTH, KRAKEN ATD. O MOTIVACI JMEN KULTIVARŮ MASOŽRAVÝCH ROSTLIN¹

Nomina si nescis, perit et cognitio rerum.

Linnaeus, Carolus. 1755. *Philosophia botanica*.

Viennae: Typis Joannis Thomae Trattner, s. 158.

Článek analyzuje dvě stě jmen kultivarů masožravých rostlin publikovaných v *Carnivorous Plant Newsletter*, tj. přibližně čtvrtinu všech známých kultivarů těchto rostlin. Vyskytují se mezi nimi jména tvořená z vlastních jmen i z apelativ. V prvním případě jde o jména kultivarů tvořená (a) z bionym, jmen skutečných nebo fiktivních osob a tvorů, a jména tvořená (b) z toponym a chrématonym. Zbylá jména jsou apelativního původu a obsahují slova přirovnávající rostliny k různým předmětům a jevům. Četná jména obsahují chromatické přívlastky. Motivace pojmenování některých jmen různými abstrakty je zastřena. Jména kultivarů obsahují množství vlastních jmen a obecných slov různým způsobem navozujících hrůzu a strach (jména postav z hororů a jména mytických nestvůr). Z apelativ jde o slova poutající pozornost k usmrcování kořisti, kdy jsou rostliny přirovnávány k nebezpečným zvířatům jako jsou žraloci či hadi. Tato motivace se zdá být pro tvoření jmen kultivarů těchto rostlin specifická.

1. Úvod

Fytonyma představují relativně opomíjenou skupinu vlastních jmen. V poslední době o ně projevila zájem Boháčová (2022), která si všímá fytonym označujících památné stromy. Autorka také rekapituluje debatu o samotné

¹ Za přečtení rukopisu a poznámky k botanické nomenklatuře a nomenklatuře kultivarů děkuji Mgr. Václavu Dvořákovi z Botanické zahrady Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

povaze jmen kultivarů, především v souvislosti s dilematem, zda je řadit mezi chrématonyma, nebo fytonyma. Otázku vznesla dříve Tomasik (2017) v článku o názvech polských odrůd ovoce a zeleniny, která se kloní k názoru, že jde o chrématonyma. Do debaty přispěla Olivová-Nezbedová (2019: 271), která míní, že jde jednoznačně o fytonyma, a to na základě toho, že označují živé organismy, a tedy bionyma, „u kterých lidskou prací došlo pouze k upravení některých jejich vlastností, a protože tyto odrůdy rostlin jsou pevně fixovány v krajině“. Boháčová (2022: 59) uvádí, že na druhou stranu je možno vnímat názvy odrůd jako „komodity silně fixované v ekonomické sféře“, kdy se „jejich značná část motivačně stýká s chrématonymy, zejména s pragmatonymy“. Stejný názor nacházíme u Knappové (2017), která tvrdí, že vlastní jména pěstovaných odrůd, jako jablko *Spartan* nebo brambora *Radka*, a plemen, jako slepice *Vlaška* či králík *Český strakáč*, jsou pragmatonyma, a tedy chrématonyma.²

Olivová-Nezbedová (2019: 272), jejíž vymezení fytonym je pro náš příspěvek relevantní, navrhuje rozlišovat jména jednotlivých rostlin, jako *Semtínská lípa*, a vlastní jména vyšlechtěných odrůd, jako jablka *Gala*, *Golden*, *Jonagold*, *Rubín*. Také Boháčová (2022: 60) tvrdí, že pokud bychom jména šlechtěných odrůd řadili mezi fytonyma, je na místě je odlišovat od fytonym typu *Masarykova lípa*, protože zatímco v případě odrůd jde o pojmenování otevřené množiny objektů, u názvu *Žižkův dub* jde o pojmenování singulární. U fytonym bychom činili stejný rozdíl jako u chrématonyma *Renault*, označujícího sérii, a *Titanic*, označujícího unikátní výtvar.³

Pleskalová (2017a) definuje *fytonymum* jako vlastní jméno třídy bionym označující rostliny skutečné (*Masarykova lípa*), nebo vymyšlené (filmová rostlina *Adéla*), přičemž druhé označuje za nepravé fytonymum. Odaloš a Vallová (2020: 175) rovněž mluví o nepravých fytonymech označujících fakticky neexistující rostliny a zmiňují dále termíny *dendronymum* pro vlastní jméno stromu (s tímto termínem pracuje i Boháčová 2022) a *robronymum* pro jméno dubu v ukrajinské, chorvatské a polské onomastice (Odaloš a Vallová 2020: 177). Čilaš Šimpraga a Frančić (2019: 37–38) upozorňují na sporadické užití synonym *floronymum* a *botanonymum* v chorvatské onomastice. Zmíněná rozlišení na fytonyma sériová/unikátní a fytonyma skutečná/fiktivní by analogicky platila pro zoonyma.

² Stranou debaty stojí použití termínu *fytonymum* pro apelativní označení rostliny, jak je to časté ve francouzské literatuře (např. Amigues 1984, rozebírá řecká jména fytonym „tj. rostlin“ tvořená dle podoby s jejich tvarem) nebo v literatuře o historickém zkoumání jazyků (např. Blažek 2014).

³ V té souvislosti lze upozornit na Šrámkovo (1999: 13–14) dělení onymických objektů na jednodenotátové a vícedenotátové a na existenci přechodové vrstvy mezi apelativy a vlastními jmény, o níž mluví Blanár (1996: 43).

K uvedeným názorům je možno dodat, že autoři ne vždy rozlišují jméno kultivaru a obchodní či prodejní označení odrůdy. První je částí botanické nomenklatury, a je tedy volně použitelné pro kohokoliv. Závazná pravidla pro jeho tvoření jsou definována Mezinárodním kódem nomenklatury pěstovaných rostlin (Brickell a kol. (eds.) 2016), který kultivary výslovně označuje jako rostliny. Jméno se nikdy nepřekládá, i když je lze transkribovat nebo transliterovat (Brickell a kol. (eds.) 2016: 52). Na obchodní a prodejní označení se kód nevztahuje (Brickell a kol. (eds.) 2016: 4). Jejich použití je vymezeno režimem právní ochrany duševního vlastnictví. Oba druhy jmen jsou formálně odlišné. Brickell a kol. (eds.) (2016: 18) uvádí kultivar růže ‘Korlanum’, zapisovaný v jednoduchých uvozovkách, který je v různých zemích uváděn na trh pod jazykově adaptovanými obchodními označeními *rose SURREY*, *rose SOMMERWIND*, a *rose VENT D'ÉTÉ*. Pro tato označení se užívají například kapitálky, nikdy jednoduché uvozovky vyhrazené kultivarům (Brickell a kol. (eds.) 2016: 18).⁴ Dostáváme se tím zpět k zmíněné debatě, protože táž odrůda může být pojmenována jednak nomenklaturním jménem označujícím rostlinný taxon, které je bližší fytonymu a o které nám v tomto článku jde, jednak obchodním označením, které se více podobá chrématonymu a které zde necháváme stranou. To ostatně není nic zvláštního, vícenásobné pojmenování různými vlastními jmény se děje i u jiných entit.

Kultivary jsou šlechtěny u užitkových rostlin, stromů a okrasných rostlin s cílem zvýšit výnosy, dosáhnout odolnosti rostlin vůči chorobám, zlepšit barvu, tvar, chuť nebo jiné vlastnosti plodů, zvýraznit morfologické znaky jako tvar, velikost a barvu květů či listů atd. Se jmény kultivarů se mimo odbornou literaturu setkáme nejčastěji při nákupu ovoce a zeleniny, při nákupu sazenic na zahrádku nebo pokojových rostlin do bytu, kdy jména kultivarů vidíme na cenovkách. Lze předpokládat, že jinak motivovaná budou jména kultivarů užitkových rostlin (např. u jablek bude zdůrazňována chuť, barva nebo tvar plodů) a jinak budou motivována jména kultivarů růží (jména připomínající vůně, romantická a aristokratická ženská jména). Jak uvidíme, odlišná budou také jména kultivarů masožravých rostlin. Na vzorku jmen kultivarů masožravých rostlin se pokusíme odhalit hlavní motivace pojmenování a jejich specifika.

2. Nomenklatura kultivarů

Základní pravidla nomenklatury volně rostoucích rostlin stanovil v polovině 18. století Carl Linné v dílech *Philosophia botanica* a *Critica botanica*, přestože

⁴ Kromě toho existují další, provizorní, pracovní a neformální jména kultivarů používaná v době, kdy rostlina ještě není připravena k uvedení na trh. Tato jména mají často podobu kódů. V našem korpusu takové jméno nalezneme v popisu kultivaru *Sarracenia* ‘Ring of Fire’, který byl před pojmenováním označen „S. × LWLFRF Cln 1“.

pokusy o systematické pojmenovávání rostlin jsou mnohem starší (k mezinárodní nomenklatuře Dostál 1957: 11–45, k české nomenklatuře Dostál 1963 a 1979). První závazná pravidla zpracovala komise pod vedením Alphonse de Candolle na mezinárodním botanickém kongresu v Paříži v roce 1867. Jejich novější verze zveřejňuje nomenklaturní komise Mezinárodní unie biologických věd pod názvem Mezinárodní kód nomenklatury řas, hub a rostlin (Turland a kol. (eds.) 2018), přičemž poslední vydání je z roku 2018. Pojmenovávání kultivarů se řídí samostatným Mezinárodním kódem nomenklatury pěstovaných rostlin, jehož první vydání vyšlo v roce 1958 a poslední, 9. vydání, v roce 2016 (Brickell a kol. (eds.) 2016). Jde o publikaci psanou autoritativním stylem obsahující závazná pravidla a doporučení pro pojmenovávání kultivarů. Z nejdůležitějších pravidel, která mají přímý vztah k našemu tématu, zmiňme následující.⁵

Článek 2 stanovuje, že kultivar je soubor rostlin, které byly vybrány pro určitý znak nebo kombinaci znaků a které v těchto znacích zůstávají při množení vhodnými prostředky jedinečné, jednotné a stálé. Článek 14 stanovuje, že jméno kultivaru se skládá ze jména rodu nebo nižšího taxonu, ke kterému je přiřazen, a z epiteta. Připomeňme, že botanické druhy mají dvouslovná jména, složená ze jména rodu (*nomen genericum*) a druhového přívlastku (*epitheton specificum*). Například celé jméno kultivaru borovice lesní pak zní *Pinus sylvestris* ‘Repens’ (Brickell a kol. (eds.) 2016).

Konkrétní podobu jména kultivaru stanovuje článek 21, rozdělený do řady pravidel a doporučení. Od roku 1959 se vyžaduje, aby jméno bylo slovem nebo skupinou slov v jakémkoliv jazyce kromě latiny (s výjimkou běžně užívaných latinských slov a spojení jako *Aurora Borealis*, *Corpus Christi*, nebo latinských jmen). Každá část jména začíná velkým písmenem, nebrání-li tomu úzus (např. jméno kultivaru podle nizozemského města s-Hertogenbosch bude ‘s-Hertogenbosch’). Od roku 1996 smí jméno obsahovat nejvýš 30 znaků (písmen, číslic a interpunkčních znamének) (např. jméno ‘Madame la Comtesse Oswald de Kerchove de Denterghem’ je nepřipustné). Pro jména kultivaru lze použít neologismy (např. kultivar růže ‘Harwestsun’ obsahuje první tři písmena příjmení šlechtitele v názvu společnosti R. Harkness & Co.). Od roku 2004 jsou zakázána jména v podobě jediného písmene, jen arabských či římských číslic nebo jediného písmene či číslice v kombinaci s interpunkčními znaménky (jména ‘K’, ‘U!’, ‘400’, ‘21!’, a ‘MMIV’ jsou nepřipustná). Od roku 1959 nesmí jména obsahovat slova *forma* nebo *varieta*, jejich zkratky ani překlady, a od roku 1996 další slova jako *kultivar*, *skupina*, *hybrid*, *směs* aj. Povolnými interpunkčními znaménky jsou apostrof,

⁵ Jde o odlišná pravidla, než uvádí Tomasik (2017), která pracuje s Nařízením Komise (ES) č. 637/2009 z 22. července 2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla ke vhodnosti názvů odrůd druhů zemědělských rostlin a zeleniny, a Nařízením Rady (ES) č. 2100/94 z 27. července 1994 o odrůdových právech Společenství.

čárka, až dva vykřičníky, tečka, spojovník, lomítko a zpětné lomítko (přijatelná jména jsou tedy ‘Oh Boy!’, ‘E. A. Bowles’, ‘Wham! Blam!’, nikoliv však ‘Help!!!’, ‘Simon Who?’, ‘Happy@home.com’ atd.). Výslovnost, pravopis nebo přepis jména se nesmí podobat jinému jménu. Jméno také nesmí zveličovat přednosti kultivaru, protože by se po zavedení nových kultivarů se srovnatelnými znaky mohlo stát matoucím (nepřípustné je ‘Germany’s Best’, přípustné je např. *Phlox* ‘Excellent’). Jméno by mělo být stručné a nemělo by obsahovat obtížně vyslovitelná slova (jako příklad je uvedeno nevhodné ‘Diplomgartenbauinspektor’). V případě použití jména žijící osoby by s použitím jména osoba měla vyjádřit souhlas. Pravopis jmen upravuje Článek 35, ve kterém se dočteme, že ve jménech kultivarů se zachovávají diakritická znaménka, a nalezneme v něm pravidla používání zkratk, přepisu německého ostrého ß, psaní anglického saského genitivu atd. (Brickell a kol. (eds.) 2016, odkud čerpáme výše uvedené příklady).

3. Korpus

Korpusem jsou jména kultivarů masožravých rostlin publikovaná na webových stránkách Mezinárodní společnosti masožravých rostlin (International Carnivorous Plant Society, ICPS). Ta je zároveň Mezinárodním orgánem pro registraci kultivarů masožravých rostlin (International Cultivar Registration Authority, ICRA) ustanoveným do této funkce v roce 1998 Mezinárodní společností zahradnických věd (International Society for Horticultural Science, ISHS) za účelem podpory jednoty, přesnosti a stability pojmenovávání pěstovaných masožravých rostlin (International Carnivorous Plant Society 2024). Seznam kultivarů má tu výhodu, že většina položek byla publikována ve volně dostupném bulletinu *Carnivorous Plant Newsletter*, ve kterém se vysvětlují mimo jiné i etymologie jmen.

Masožravé rostliny jsou opředeny řadou mýtů a vyvolávají nejrůznější fantastické představy, které ovlivňují volbu kultivarového jména.⁶ Koneckonců z této skupiny rostlin pochází zřejmě nejznámější fiktivní fytonym *Adéla* objevující se ve filmu *Adéla ještě nevečeřela* Oldřicha Lipského z roku 1978. Pro zajímavost uvedme sugestivní popis láčkovky v podání Františka Polívky, jednoho z předních českých botaniků počátku 20. století:

⁶ Přestože etymologie rodových a druhových jmen není předmětem tohoto článku, za povšimnutí stojí, že některá rodová jména masožravých rostlin mají propriální původ. U Polívky (1909: 603–608) se dočteme, že *Dionaea* pochází ze jména *Dioneia* používaného pro Afroditu, řecký protějšek Venuše (srovnejme angl. *Venus flytrap*, něm. *Venusfliegenfalle*, rus. *Венерина мухоловка*, srb. a chorv. *Venerina muholovka*), „vzhledem k tomu, že rostlina všecko pevně k sobě upoutá, cokoli se jí dotkne“, *Sarracenia* je pojmenována „ku počtě J. A. Sarracina, lékaře v Lyoně, jenž mimo jiné přeložil spisy Dioskoridovy“ a *Darlingtonia* je „pojmenovaná tak ku počtě amerického botanika Wil. Darlingtona, zemřevšího r. 1863“. K některým jménům se vyjadřuje i Machek (1954: 8), který Polívkovy výklady explicitně zmiňuje a oceňuje.

„Různý hmyz, jež pestře zbarvené láčky k sobě vábí a sladkou šťávu k ochutnání mu nabízejí, sklouzne po hladkém okraji dovnitř a ve vodnaté kapalině se utopí. U druhů, které vytvářejí láčky až několik dm dlouhé, byla v láčkách nalezena vedle utopeného hmyzu též utopená těla menších ptáků ano i menších ssavců. Rozumí se samo že utopená těla se v kapalině záhy počnou rozkládati a že rostlina výživné látky z rozkládajících se těl do sebe vstřebává“ (Polívka 1909: 607).

Ke konci ledna 2024 obsahoval seznam ICPS celkem 760 názvů kultivarů registrovaných pro rody bublinatka (*Utricularia*, 16 kultivarů), byblis (*Byblis*, 5), darlingtonie (*Darlingtonia*, 1), genlisea (*Genlisea*, 1), heliamfora (*Heliophora*, 4), láčkovice (*Cephalotus*, 11), láčkovka (*Nepenthes*, 255), mucholapka (*Dionaea*, 130), rosnatka (*Drosera*, 42), špirlice (*Sarracenia*, 264) a tučnice (*Pinguicula*, 31).⁷

Náš vzorek jmen kultivarů obsahoval jména publikovaná v bulletinu *Carnivorous Plant Newsletter* za poslední čtvrtstoletí (konkrétně v letech 1998–2023). Každý svazek bulletinu uvádí popisy přibližně 3–15 nových kultivarů různých rodů masožravých rostlin, tak jak byly postupně šlechtěny. Při analýze jsme vycházeli ze seznamu kultivarů publikovaného na stránkách ICPS, řazeného abecedně podle rodového jména rostliny, a postupně jsme analyzovali dvě stovky jmen obsažených ve 21 svazcích bulletinu, na které seznam odkazuje. Při analýze se střídaly rody, jejichž vzhled a mechanismus lapacích a trávicích systémů je odlišný a může mít na volbu jména kultivaru vliv. Dále se střídaly kultivary z různých zemí, čímž se omezila možnost zkreslení daného individuálním vkusem šlechtitele a rovněž možnost vlivu módy v kratším časovém období. Vzorek představuje přes čtvrtinu známých kultivarů.

4. Analýza

Podle sémantické reference lze motivace kultivarových jmen masožravých rostlin rozdělit do několika kategorií, při jejichž členění užíváme termínů a klasifikace vlastních jmen podle Pleskalové (2017b).

4.1. Motivace názvů kultivarů bionymy

Velká skupina jmen je tvořena z vlastních jmen, mezi nimiž dominují bionyma. Někdy jména kombinují jméno osoby a apelatívu vyjadřující tvar, což znesnadňuje kvantitativní analýzu. Např. *Sarracenia* ‘Thelma’s Lantern’, doslova „Thelmina lucerna“, odkazuje na pěstitelovu matku a také na tvar láček. V některých případech také nemusí být jasná hranice mezi antroponymem

⁷ Nejde o všechny rody známých masožravých rostlin, ale o ty, u kterých jsou registrovány kultivary. V dalších výčtech uvádíme jména v takovém tvaru, jak byla publikována. Někdy jde o rodové jméno + kultivarový epitet, jindy o rodové + druhové jméno + kultivarový epitet (důvody bývají botanické).

a chrématonymem (osobním vlastním jménem a názvem zahradnictví). Tato skupina je značně různorodá. Kromě jmen šlechtitelů, jejich příbuzných, přátel a jmen významných botaniků, která bychom očekávali i ve jménech kultivarů jiných rostlin, v ní nacházíme množství jmen spojených s ponurostí, hrůzou a smrtí, tvořená ze jmen literárních a filmových postav, jmen démonů, příšer a nestvůr narážejících na schopnost masožravých rostlin usmrcovat kořist.

4.1.1.1. Jména reálných osob

U jmen skutečných osob se nejčastěji užívají rodná jména, ale v níže uvedených příkladech nacházíme také příjmení, úplná jména osob, někdy provázená akademickými tituly, případně také přezdívky a hypokoristika. Podle šlechtitelových příbuzných, přátelích, známých a příznivců jsou pojmenovány např. *Sarracenia* 'Ellie Wang' podle dcery šlechtitele, *Pinguicula* 'Florian' a *Sarracenia* 'Jeremy' podle synů šlechtitelů, *Sarracenia* 'Caitrin Claire' podle šlechtitelovy sestry, *Sarracenia* 'Max Rawlings' podle šlechtitelova vnuka, *Sarracenia* 'Alicia' a *Sarracenia leucophylla* 'Dionne' podle rodných jmen manželek šlechtitelů, *Sarracenia* × *moorei* 'Silvia Luise' a *Sarracenia* 'Sally Gipple' podle přítelkyní šlechtitelů, *Genlisea hispidula* 'Odin' a *Sarracenia* 'Christophe Maerten' podle přátel šlechtitelů nebo *Nepenthes talangensis* × *maxima* 'Lady Pauline' podle Pauliny Normy Harrisové, matky šlechtitelova sponzora.

Ze jmen botaniků a pěstitelů jsou vytvořena např. jména *Sarracenia* 'Adrian Slack' a *Sarracenia* 'Vintage Slack' podle šlechtitele Adriana Slacka, *Nepenthes* 'Hortulanus Otten' podle Karla Ottena, kurátora botanické zahrady v Ghentu (lat. *hortulanus* „zahradník“), *Sarracenia* × *moorei* 'Prof. Goetghebeur' podle botanika Paula Goetghebeura, *Nepenthes* 'Guillermo Reyes' podle šlechtitele Guillerma Reyese, *Sarracenia* 'Leo Song' podle Leo Songa z Kalifornské státní univerzity ve Fullertonu a několik jmen bylo utvořeno z rodného jména nebo příjmení šlechtitele Johna Hummera: *Cephalotus* 'Hummer Giant', *Sarracenia* 'Hummer's Okee Classic', *Sarracenia* 'John's Autumnal Splendor'. Zajímavé je jméno *Dionaea* 'JA1', které je kombinací iniciál Julia Alberta a pořadového čísla kultivaru. Některá jména honorují více osob najednou, např. *Utricularia* 'Garcia's Treasure' šlechtitele Gabriela a Bruna Garciovy. Popisy mohou být velmi informativní, např. z popisu *Sarracenia* 'Katerina' se dozvídáme, že kultivar byl pojmenován po slečně Kateřině Staré, která pečuje o trvalou výstavu masožravých rostlin v Botanické zahradě Liberec. Jména mohou být tvořena z přezdívek, např. *Sarracenia* 'Dr M.' podle studentské přezdívky botanika Larryho Mellichampa, *Utricularia* 'Merrie Heart' obsahuje pozměněné jméno Mary Hartové, profesorky biologie na Western College for Women v Oxfordu v Ohiu. Syntagma ve jméne *Sarracenia* 'Iamsatyricon' tvoří přezdívku, kterou na internetu používal pěstitel rostlin Marco Pezzilli, jenž dva roky před publikací popisu tragicky zemřel a jehož památku má jméno připomínat.

Ze jmen umělců jsou tvořena např. jména *Sarracenia* ‘Johnny Marr’ podle kytaristy skupiny The Smiths, *Nepenthes* ‘H. R. Giger’ podle surrealistického tvůrce filmového Vetřelce, *Sarracenia* ‘Seurat’ podle pointilistického malíře Georgese Seurata, jehož malby připomínají zbarvení kultivaru, a *Sarracenia* ‘Gorey’ podle Edwarda St. Johna Goreye, komiksového autora vyznačujícího se černým humorem.

Jména historických postav nacházíme ve jménech kultivarů pojmenovaných po českých kráľích, *Sarracenia* ‘Přemysl Otakar I’ a *Sarracenia* ‘Rudolf II’. Z dalších uveďme např. *Dionaea* ‘Cleopatra’, jehož pasti mají podle šlechtitele tvar stejně přitažlivý jako tělo a černé oči staroegyptské královny. Někdy autor připojuje podrobný příběh dokládající etymologii jména, např. u *Dionaea muscipula* ‘Phoolan Devi’, jehož popis byl publikován v roce 2014 a jenž nese jméno skutečné postavy Phúlan Déví. V popisu z březnového čísla 43. ročníku *Carnivorous Plant Newsletter* (s. 25–26) se dočteme, že dívka se narodila na indickém venkově do chudé rodiny. V mladém věku ji provdali za starého muže, od kterého utekla, a poté prožila hanbu i policejní násilí. Byla unesena gangem, který dostal zapláceno za to, že ji zabije, a provdala se za jednoho z jeho členů. Stala se královnou banditů, bojovala proti mužské nadvládě, kradla chudým a dávala bohatým. Nakonec se v roce 1983 vzdala a byla odsouzena k jedenácti letům vězení. Po propuštění byla zvolena do parlamentu a v roce 2001 byla zastřelena maskovanými muži z vyšší kasty.⁸ V dětství dívka často šplhala na velký strom nazývaný azadirachta indická (*Azadirachta indica*), jehož čistě bílé a ve středu zeleně zbarvené květy připomínaly pěstiteli barvu kultivaru.

Výjimečně jsou jména tvořena z etnonym: *Sarracenia* ‘Saxapahaw’ podle kmene obývajícího Severní Karolínu a *Dionaea muscipula* ‘Kayan’ podle etnické menšiny Kayanů žijící v Barmě.

4.1.2. Jména biblických, mytologických a literárních postav a tvorů

Jména biblických postav nacházíme v kultivarech *Byblis liniflora* ‘David’ a *Byblis* ‘Goliath’,⁹ přičemž první je malého vzrůstu a druhý naopak mimořádně vzrostlý, připomínající nepoměr velikostí starozákonních postav. Občas nacházíme ve jménech theonyma, např. *Sarracenia* ‘Ares’ a *Sarracenia* ‘Aphrodite’ podle řeckého boha války a řecké bohyně lásky.

⁸ V roce 2004 vydala Mladá fronta knihu *Já, Phúlan Déví, královna banditů* líčící její složité životní osudy. Kniha je překladem francouzské knihy sestavené Marie-Thérèse Cunyovou podle vyprávění této pozoruhodné ženy, která sama neuměla psát.

⁹ Biblické jméno nesouvisí se jménem rodu pocházejícím ze jména dívky Byblis, která se zamilovala do vlastního bratra Kauna a po jeho odmítnutí se žalem rozplynula v slzy a proměnila se v pramen (Ovidius 1969: 268–275). Na orosený a v dopadajícím světle stříbřitý povrch úzkých dlouhých listů pokrytých kapkami totiž lapají rostliny drobné živočichy a hmyz (Pásek 2013).

Až potud bychom mohli čekat, že výše vyjmenované motivace nalezneme také u kultivarů jiných okrasných i užitkových rostlin. Následující skupiny se naopak jeví pro kultivary masožravých rostlin jako specifické. Jde především o jména tvořená ze jmen legendárních, pohádkových, filmových a literárních oblud, netvorů, příšer a démonů, např. *Dionaea* 'Korrigans' podle trpaslíka s lidským trupem a zvířecíma nohama z bretaňského folklóru, *Heliamphora* 'Scylla' podle šestihlavé obludy s dlouhými krky s lačnými tlamami s velkými zuby a *Sarracenia* 'The Kraken' podle legendárního hlavonožce. Častým zdrojem jsou jména démonů, příšer a postav z povídek Howarda Phillipse Lovecrafta, který propojuje žánry hororu, sci-fi a fantasy, např. *Utricularia calycifida* 'Cthulhu', *Dionaea* 'Cthugha', *Utricularia calycifida* 'Yog-Sothoth', *Utricularia calycifida* 'Mrs. Marsh' a *Utricularia calycifida* 'Lavinia Whateley'. Z dalších jmen zmiňme *Dionaea* 'Magikarp' ze jména Pokémona z japonských videoher, jehož hřbetní ploutev připomíná žlutozelené zuby pastí rostliny, *Sarracenia* 'Mocha Dick' podle legendárního vorvaně, předlohy románového Moby Dicka Hermana Melvilla, *Dionaea muscipula* 'Alien' s narážkou na zuby organismu ze sci-fi hororu *Vetřelec*, *Nepenthes* 'Pennywise' ze jména klauna požírajícího dětské duše z knihy a filmu *To Stephen Kinga*, *Sarracenia* 'Godzuki' podle klona filmového netvora Godzilly, *Dionaea muscipula* 'Gremlin' podle příšerek z komediálního hororu *Gremlins*, *Nepenthes* 'The Succubus' podle démona Succuba svádějícího muže, v narážce na krvavě rudou barvu rostliny, jejíž „zúžený pás připomíná ženu vampýra“ (jméno navíc naráží na fakt, že jde o samičí rostlinu), *Sarracenia* 'Purple Devil', tedy „fialový ďábel“, *Dionaea* 'CCCP Tasmanian Devil' podle kreslené postavy tasmánského čerta vyznačujícího se tlamou s ostrými zuby, *Dionaea* 'PFT Carcharoth' podle vlkodlaka z Tolkienových románů pojídajícího lidské maso, v narážce na to, že kultivar vznikl z kultivaru *Dionaea* 'Werewolf', jehož jméno znamená v angličtině „vlkodlak“. V několika případech jde o narážku na malý vzrůst rostliny, např. *Cephalotus follicularis* 'Tom Thumb' z anglického jména pohádkového Palečka nebo *Dionaea muscipula* 'EGAC Smurf' z anglického ekvivalentu jména Šmoula.

Pojmenování po skutečných zvířatech jsou naopak neobvyklá. Zmínit lze kultivar obsahující jméno skutečného a Spielbergovým filmem *Jurský park* proslaveného dinosaura, *Cephalotus follicularis* 'Clayton's T Rex' (první část podle jména šlechtitele), nebo *Dionaea muscipula* 'Farou' ze jména šlechtitelova psa.

Několik jmen kultivarů bylo vytvořeno ze jmen literárních a filmových postav, např. kultivar *Sarracenia* 'Joker' podle postavy padoucha z komiksů a filmů o Batmanovi, kultivary připomínající postavy ze Shakespeareova Othella: *Darlingtonia californica* 'Iago' naznačuje souvislost mezi vztekem Jaga a brunátnou barvou kultivaru a *Darlingtonia* 'Othello' obsahuje narážku na

zelenou barvu symbolizující žárlivost (rostlině chybí v listech a květech červený pigment)¹⁰, *Sarracenia* ‘Alucard’ obsahuje pozpátku psané jméno Drákula, s narážkou na „temnou zlověstnost rostliny“, a kultivar *Sarracenia* ‘Imhotep’ je pojmenován podle egyptského kněze, jehož postavu ztvárnil herec Boris Karloff v hororovém dramatu *Mumie* z roku 1932 (botanický popis zmiňuje jak filmovou, tak historickou postavu).

4.2. Motivace názvů kultivarů abionymy

Z abionym se ve jménech kultivarů uplatňují především toponyma a chrématonyma. Relativně málo jmen je tvořeno z toponym, přestože planě rostoucí rostliny bývají podle lokalit prvního nebo typického nálezu běžně pojmenovávány.¹¹ V případě pěstovaných rostlin tuto roli plní dále zmíněná chrématonyma označující zahradnictví, kde byly kultivary vyšlechtěny, a toponyma v názvech kultivarů vyjadřují jiné vztahy.

4.2.1. Toponyma

Ve jménech kultivarů nacházíme toponyma připomínající místa, k nimž má šlechtitel vztah. Jde např. o kultivar *Pinguicula* ‘PE Formosa’, obsahující adjektivum *formosa*, tj. „překrásná“, které je součástí portugalského označení Taiwanu (*Ilha Formosa*), odkud kultivar pochází. *Sarracenia* ‘Ring of Fire’ odkazuje na pásmo několika set sopek lemujících Tichý oceán nazývané Ohnivý kruh (kultivar totiž pochází z Kalifornie) a zároveň na červené obústí láček s ohnivě oranžovým víčkem. *Sarracenia* ‘Mediterranean Sunrise’ je nazván podle barev připomínající letní dny, kdy jasné a zářivé slunce vychází nebo zapadá na načervenalém obzoru, tak jak ho šlechtitelka často pozorovala v domě prarodičů na ostrově Elba ve Středozezemním moři.

Dále jména kultivarů upomínají na místa, kde byl získán vzorek plané rostliny, např. *Drosera burmannii* ‘Pilliga Red’ podle pralesa Pilliga v australském státě New South Wales, *Nepenthes maxima* ‘Lake Poso’ podle jezera Poso ve střední části ostrova Celebes v Indonésii, *Sarracenia* ‘Hurricane Creek White’ podle lokality výskytu rostliny v Alabamě v USA a barvy kultivaru. *Drosera* ‘Rhodesian Beauty’ upomíná na výskyt plané rostliny v jižní Africe, kde se kdysi rozkládala britská kolonie Rhodesie.

¹⁰ Othellova žárlivost je v Shakespearově hře nazývána zelenookým netvorem: „...jenom žárlivosti se chraňte! — Netvor zelenooký to jest, jenž s potravou si pohrává, než zhltně ji“ (Překlad Josefa Václava Sládka).

¹¹ *International Plant Names Index* (2024) obsahuje 104 jmen planých rostlin (validních i synonym) s adjektivem *bohemicus*, -a, -um (např. *Dianthus bohemicus*, *Pinguicula bohemica*, *Acer bohemicum*) a 101 jmen s adjektivem *croaticus*, -a, -um (např. *Erigeron croaticus*, *Achillea croatica*, *Colchicum croaticum*) (The Royal Botanic Gardens a kol. 2023).

Někdy je motivace složitější, např. *Dionaea muscipula* ‘Jurassic’ je slovní hříčka spočívající v tom, že jméno je složeno ze jména pohoří Jura, které se nachází poblíž místa, kde byl kultivar vyšlechtěn (francouzský region Rhône-Alpes), a anglického slova *sick* „nemocný“ odkazujícího na deformaci rostliny, kterou jsou málo vyvinuté výrůstky na lapacích orgánech. Jméno je navíc homofonní se slovem *Jurassic*, což je narážka na film *Jurský park*.

Jméno *Drosera* ‘Rhodesian Beauty’ nás přivádí k debatě, která se rozvinula v posledních číslech prestižního botanického časopisu *Taxon*, o eponymech v botanické nomenklatuře. Hammer a Thiele (2021) tvrdí, že taxonomie je jako každá věda spojena s kulturou a že tento vztah se může projevat pozitivně i negativně. Autoři připomínají rostoucí kritiku významných osobností za jejich nevhodné postoje k rasismu, byť tyto byly v minulosti přijatelné. Navrhují změnit některé články Kódu pro botanickou nomenklaturu¹² tak, aby bylo možno odstranit jména rostlin tyto osoby připomínající. Důrazně se proti oslavování reprezentantů kolonialismu a diktátorů ve jménech rostlin staví Smith a Figueiredo (2022), kteří připomínají právě jméno Cecila Rhodese, podnikatele v diamantovém průmyslu a představitele britské kolonie v jižní Africe, po kterém byla pojmenována Rhodesie ležící na území dnešní Zambie a dnešního Zimbabwe. Rhodese autoři označují za „symbol nelítostného imperialismu“, který „byl přesvědčen, že jeho cíle mohou ospravedlnit jakékoliv prostředky“. Autoři připomínají, že Rhodeseovo jméno oslavuje 126 jmen rostlin publikovaných v letech 1899 až 1976. Mosyakin (2022) se v reakci na to obává, že pokud by návrhy na odstranění příjmení Rhodes z rostlinných jmen uspěly, může to strhnout lavinu podobných požadavků. Připomíná, že toto *damnatio memoriae* by mohlo stihnout také královnu Viktorii, Kryštofa Kolumba, Carla Linného nebo Charlese Darwina, kteří všichni bývají rovněž obviňováni z kolonialismu.

4.2.2. Chrématonyma

Jména kultivarů tvořená z chrématonym odkazují nejčastěji na zahradnictví a šlechtitelské společnosti, např. *Sarracenia* ‘Mesa Exotics’ nebo *Dionaea* ‘Carniplant’ tvořená ze stejnojmenných názvů zahradnictví. Často je součástí názvu zkratka zahradnictví, která se může opakovat u celé série jmen, a další část jména je popisná, např. CCCP z *Crazy Craig’s Carnivorous Plants* ve jménech *Dionaea* ‘CCCP Destruction’, *Dionaea* ‘CCCP Tasmanian Devil’, *Dionaea* ‘CCCP Orca’, *Dionaea* ‘CCCP Red Onyx’, *Dionaea* ‘CCCP Sea Scallop’. Další zkratky vidíme v *Dionaea* ‘EEC Skyscraper’ z *Ev & Em Carnivorium*, *Dionaea* ‘FFT Stegosaurus’ z *Fayetteville Fly Traps*, *Dionaea* ‘PFT Carcharoth’ z *PetFlyTrap.com*, *Pinguicula* ‘PE Formosa’ z *Premium Exotics* atd. Výjimečně

¹² Pojmenovávání kultivarů se sice tímto kódem neřídí, nicméně debatu lze vést analogicky i o nich, vzhledem k tomu že i jména kultivarů mohou být z takových jmen tvořena (právě jako v případě *Drosera* ‘Rhodesian Beauty’).

nacházíme ve jménech i jiná chrématonyma. Kultivar může mít jméno tvořené z jmen kultivarů použitých při jeho šlechtění, např. *Dionaea* ‘Coquiton’, což je zkratkové kompozitum tvořené ze jmen kultivarů ‘Coquillage’ a ‘Triton’.

Třikrát jsme našli jméno tvořené z názvu hudební skladby: *Sarracenia flava* var. *rubricorpora* ‘Valkyrie’ upomínající na Wagnerovu operu, která byla oblíbenou skladbou šlechtitelova otce, *Dionaea muscipula* ‘Purple Haze’ podle písně Jimiho Hendrix, s narážkou na fialovou barvu pastí. Složitou motivaci má jméno *Dionaea* ‘EEC Purple People Eater’ podle písně Sheba Wooleyho, s narážkou na červené zbarvení a zubům podobné výrůstky na čepelích lapacích listů. Mimo to jméno upomíná na období pandemie COVID, protože z názvu skladby *Purple People Eater* lze vytvořit akronym PPE (angl. *personal protective equipment* „osobní ochranný prostředek“), který byl hojně užívaný v době pandemie, kdy byla rostlina šlechtěna. Akronym *EEC* ve jménu kultivaru je zkratkou společnosti *Ev & Em Carnivorium*. Neobvyklé je tvoření jména z názvu tradičního savojského pelyňkového likéru *Génépi* ve jméně *Dionaea* ‘Génépine’ připomínající také francouzské slovo *épine* „trn“ a přirovnávající barvu rostliny k barvě likéru.

4.3. Motivace názvů kultivarů apelativy

Z apelativ se tvoří popisná jména přirovnávající masožravé rostliny, jejich vzrůst, listy, květy a pastí, k nejrůznějším předmětům, jejichž výčet dává tušit bujnou fantazii a představivost šlechtitelů. Jejich přesný počet je těžko stanovit, protože se v nich kombinují jména pěstitelů nebo názvy zahradnictví. Pokud jsou jména v jiném jazyce než v angličtině, je tímto jazykem většinou francouzština. Pozornost se při volbě jmen soustřeďuje především na rostlinné pastí, někdy popisované jako čelisti, zuby a nebezpečná zvířata (typicky žraloci a hadi), což představuje specifický rys jmen kultivarů těchto rostlin.

Past mucholapky je přirovnávána k zaječímu pysku (*Dionaea* ‘Bec de Lièvre’), třásním roztleskávaček (*Dionaea* ‘Cheerleader’), naběrače na špagety (*Dionaea* ‘Louchâpâtes’), periskopu (*Dionaea* ‘Periscope’), trpasličímu kajmanovi (*Dionaea* ‘F.S. Colombian Dwarf Caiman’), žraloku (*Dionaea* ‘EEC Thresher Shark’), sekeře (*Dionaea* ‘Axe’), čelistem (*Dionaea* ‘Jaws’), dinosaurovi (*Dionaea* ‘FFT Stegosaurus’), slepeným zubům (*Dionaea* ‘Fused Tooth’), zubaté pasti (*Dionaea* ‘Dentate Traps’), zubům pily (*Dionaea* ‘Sawtooth’), uzavřená past k lastuře (*Dionaea muscipula* ‘Coquillage’), hřebenatce (*Dionaea* ‘CCCP Sea Scallop’), tmavě červená barva pastí k onyxu (*Dionaea* ‘CCCP Red Onyx’) a zelené pastí s červenými motivy dokonce k cévnímu nádoru (*Dionaea* ‘Angioma’). Dlouhý řapík připomíná šlechtiteli mrakodrap (*Dionaea* ‘EEC Skyscraper’), výrůstky pastí štětiny (*Dionaea* ‘Scarlet Bristle’) a tvar řapíků zelenou ještěrku (*Dionaea muscipula* ‘Lezard Vert’).

Obústí láček špirlic je popisováno jako francouzský polibek (*Sarracenia* ‘French Kiss’), hluboké hrdlo (*Sarracenia* ‘Deep Throat’), štíhlá protáhlá láčka jako sršeň (*Sarracenia* ‘Yellow Hornet’), žralok (*Sarracenia* ‘Hummer’s Hammerhead’), čelist (*Sarracenia* ‘Black Jaw’), osvětlená chýše (*Sarracenia* ‘Illuminated Hut’), její víčko jako rejnok (*Sarracenia* ‘Stingray’), okraje víčka jako zřasená dámská košilka (*Sarracenia* ‘Camisole’) a barvy listů jako oděv tanečnice flamenca (*Sarracenia* ‘Flamenco’). Zbarvení rostlin připomíná trnovou korunu (*Sarracenia* ‘Crown of Thorns’), zákusek v barvě růžového šampaňského (*Sarracenia* ‘Pink Champagne’), pocukrované sladké pečivo s lesním ovocem (*Sarracenia* ‘Berry Pastry’). Tvar rostlin vyvolává představu černé mamby číhající na kořist (*Sarracenia* ‘Black Mamba’), kobry (*Sarracenia* ‘White Cobra’), španělského tanečníka (*Sarracenia* ‘Spanish Dancer’), květ se jeví jako lví hříva (*Sarracenia* ‘Lion’s Mane’), červená barva na bílém pozadí a tvar obrazce uvnitř láčky jako templářský kříž (*Sarracenia* ‘Templar Cross’) a vzrostlá špirlice připomíná dokonce raketu tyčící se nad úroveň základny (*Sarracenia* ‘Atlas 5’).

Povrch pastí láčkovky připomíná šlechtiteli cukrové jablko (*Nepenthes* ‘Candy Apple’), do stran natahující se žláznaté výrůstky rosnatky ramena mořské sasanky (*Drosera* ‘Anemone’), kapky na jejich listech slzy (*Drosera* ‘Scarlet Tears’) a tvar tučnice mořského ježka (*Pinguicula* ‘Urchin’) nebo vířící skládanou sukni (*Pinguicula* ‘Pirouette’). Tvar láčkovice připomíná malý banán (*Cephalotus follicularis* ‘Bananito’), dřepící postavu (*Cephalotus follicularis* ‘Squat’) a mohutná, na podzim bílá láčka špirlice gigantický bavlník (*Sarracenia* ‘Giant Cotton’).

Motivace mohou být náhodné. Kultivar *Sarracenia* ‘Black Widow’ byl pojmenován podle snovačky jedovaté (*Latrodectus mactans*), pavouka přezdívaného černá vdova, náhodně nalezeného mezi láčkami. V jednom případě je jméno založeno na pachové metafoře, která jinak pro tyto rostliny typická není, a to u jména *Sarracenia* ‘Reptilian Rose’, v němž pozorujeme kombinaci tvarového, pachového a barevného popisu. Adjektivum *reptilian* (angl. *reptile* „plaz“) autor vysvětluje tak, že vzor vnitřku láčky připomíná pokožku ještěrky. Druhou část jména tak, že víčka láček vydávají vůni připomínající růže, a kromě toho jsou tmavě růžové. *Dionaea muscipula* ‘Blanche Hermine’ je pojmenován podle značky anglického piva *Blanche Hermine*, které autorovi připomíná rodnou zemi, ale také podle původu tohoto chrématonyma, bílého hranostaje (*Mustela erminea*), jehož srst v zimě zbledá, až na černý konec ocasu. Stejně tak když odumírá list mucholapky, past zčerná a zbytek řapíku zůstane bílý.

Někdy popisný název nespočívá ani tak v přirovnání k určitému předmětu, ale upomíná spíš na mechanismus lapání kořisti. Např. *Dionaea muscipula* ‘Sensor’ odkazuje na množství chlupů citlivých na pohyb, které signalizují, že se lapila kořist a že se má sklápnout past, *Drosera* ‘Avaricious Arugula’ se vyznačuje velkou

schopností chytat kořist, jejíž zbytky zůstávají na listech a musí se odstraňovat kleštičkami, proto angl. *avaricious* „lakomá“ (zároveň jméno obsahuje narážku na roketu, *Eruca vesicaria* subsp. *sativa*, jejíž listům se listy kultivaru podobají). Italské jméno *Dionaea* ‘Carboni Ardentí’, tj. „řeřavé uhlíky“, evokuje strastiplný osud kořisti lapené do pasti.

Konečně, jak lze u okrasných rostlin předpokládat, budou jména kultivarů obsahovat chromatické přívlasky. Takových jmen jsme našli několik desítek, často opět v kombinaci s jinou motivací (přirovnání k předmětu, jméno šlechtitele, název zahradnictví). Rostliny, jejich listy, pasti a květy jsou popisovány jako mající barvu barmských rubínů (*Sarracenia* ‘Royal Ruby’), granátového jablka (*Sarracenia* ‘Pomegranate’), plodů manga (*Nepenthes* ‘Mangomarginata’), vanilkové zmrzliny (*Sarracenia* ‘Vanilla Swirl’), síry (*Sarracenia* ‘Brimstone’), červeného vína Bordeaux (*Sarracenia* ‘Bordeaux Red Wine’), archívního vína (*Nepenthes* ‘Autumn Wine’). Dále jsou líčeny jako duhové (*Dionaea* ‘Iris’), duhově černé (*Nepenthes ampullaria* ‘Black Rainbow’), ohnivě oranžové (*Sarracenia* ‘Orange Fire’), červené (*Sarracenia* ‘Red Closed Trap’), černé (*Cephalotus* ‘OG Black’), malinové (*Pinguicula* ‘Razzberry Blonde’), bílé (*Sarracenia leucophylla* ‘White Beast’), fialově sametové (*Sarracenia* ‘Purple Velvet’), červenobílé (*Sarracenia* ‘Red and White’), zlatočervené (*Sarracenia* ‘Golden-Red Jubilee’), zelené (*Sarracenia* ‘Green Rosette’, *Sarracenia* ‘Super Green Giant’), zlaté (*Sarracenia* ‘Harvest of Gold’) atd.

Relativně malá část jmen je tvořena z abstrakt se zastřenou motivací, např. *Sarracenia* ‘Chaos’, *Sarracenia* ‘Defiance’ (angl. „vzdor“), *Sarracenia* ‘GraceY’ (angl. „působ“), *Sarracenia* ‘Legacy’ (angl. „odkaz“), *Sarracenia* ‘Inspiration’, *Sarracenia* ‘Sorrow’ (angl. „žal“), *Pinguicula* ‘Enigma’ (angl. „záhada“). Několik kultivarů mucholapky je nazváno podle smrtelných hříchů, *Dionaea* ‘Envy’ (angl. „závist“), *Dionaea* ‘Lust’ (angl. „smilstvo“). Velmi málo jmen je utvořeno, alespoň podle autorů, *ex nihilo*, např. *Sarracenia* ‘Asmoderolle’.

5. Závěr

Jména kultivarů, jejichž definitivní zařazení v rámci onomastické terminologie si ještě zřejmě vyžádá další diskusi, představují zajímavou oblast onomastického zkoumání. Jako ostatní vlastní jména budou podléhat módě a lze uvažovat i o jejich diachronním zkoumání. Je možné, že bychom také našli regionální zvyklosti pojmenování podle zemí původu. Náš článek se soustředí na preference pojmenovávacích motivací průřezově. Je analýzou dvou set jmen kultivarů masožravých rostlin publikovaných za poslední čtvrtstoletí v bulletinu *Carnivorous Plant Newsletter*. Kompletní seznam kultivarů zveřejněný na stránkách Mezinárodní společnosti masožravých rostlin, která je oficiálním

registračním orgánem nových kultivarů, čítá 760 položek. Jde tedy o vzorek představující více než čtvrtinu všech známých kultivarů těchto rostlin.

Boháčová (2022: 65) tvrdí, že možnost hlubšího výzkumu fytonym (kromě památných stromů, které sama studovala) bude vycházet z menších objemových dat. To ovšem neplatí v případě jmen kultivarů, kterých jsou desítky tisíc, přičemž tato jména jsou přehledně registrována v příslušných databázích, které někdy dokonce uvádějí i etymologie pojmenování.

Nepokoušeli jsme se o důslednou kvantitativní analýzu, protože značná část jmen kultivarů kombinuje několik motivací. Příkladem je *Dionaea* 'Korean Melody Shark', v jehož jménu nacházíme přívlastek *korejský* podle země původu rostliny, slovo *melodie* odkazující na tvar pastí připomínající šlechtiteli noty a slovo *žralok* je narážkou na masožravost rostliny. Podobně *Dionaea muscipula* 'Bohemian Garnet' je možné vykládat jednak popisně, s narážkou na červenou barvu, malou velikost a výskyt rostlin ve skupinách, tak jako bývají malé rudé české granáty zasazovány do šperků. Zároveň chce autor jménem připomenout Českou republiku jako zemi původu kultivaru. V některých případech nelze rozhodnout mezi motivací antroponymem a chrématonymem, protože jménem šlechtitele může být zároveň pojmenováno zahradnictví. Motivace může být i zcela náhodná, například u *Dionaea* 'St. Patrick's Beard', jehož jméno bychom mohli přeložit jako „vousy svatého Patrika“. Pojmenován je takto proto, že množení tkáňových kultur začalo 17. března 2011, tj. na den svatého Patrika. Zbytek jména je popisný, podle dolů směřujících výčnělků pastí, a je také narážkou na zelenou barvu rostliny.

Odečteme-li jména kombinující více motivací, kterých je zhruba čtvrtina (přibližně 50), vyskytují se ve zbytku vzorku (tedy ve 150 položkách) přibližně rovnoměrně jména kultivarů masožravých rostlin tvořená z vlastních jmen i z apativ. Mezi propriálními zdroji nacházíme především (a) bionyma, jména skutečných nebo fiktivních osob a zvířat, z abionym pak (b) toponyma a chrématonyma. Další skupina jmen je apativního původu a je tvořena ze slov, která rostliny přirovnávají k různým předmětům a jevům a jsou mnohdy provázena chromatickými přívlastky. V některých případech zůstává motivace pojmenování různými abstrakty zastřená. Jména kultivarů obsahují množství vlastních jmen a obecných slov různým způsobem spjatých s hrůzou a strachem. Z bionym to byla jména postav literárních a filmových hororů nebo jména mytických nestvůr a démonů. Z apativ to byla slova poutající pozornost k mechanismu lapání kořisti, kdy jsou rostliny a jejich části přirovnávány k nebezpečným zvířatům, jako jsou žraloci či hadi. Právě tato motivace je podle nás pro tvoření jmen kultivarů těchto fascinujících rostlin specifická a lze si jen těžko představit, že by se uplatňovala například u kultivarů ovoce nebo zeleniny.

Literatúra

- Amigues, Suzanne. 1984. Phytonymes grecs et morphologie végétale. *Journal des savants*, 3–4, Paris, 151–173. <https://doi.org/10.3406/jds.1984.1480> (navštíveno 8. března 2024).
- Blanár, Vincent. 1996. *Teória vlastného mena (Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii)*. Bratislava: VEDA.
- Blažek, Václav. 2014. Phytonyms (Names of Trees). *Encyclopedia of Ancient Greek Language and Linguistics, Vol. 3*. Ed. Giannakis, Georgios K. Leiden: Brill, 97–100.
- Boháčová, Michaela. 2022. Černá dáma a Hugo z Lednice: Příspěvek ke studiu fytonym. *Acta onomastica*, 63, Praha, 55–68.
- Brickell, Christopher D. a kol. (eds.). 2016. *International Code of Nomenclature for Cultivated Plants*. 9. vyd. Leuven: International Society of Horticultural Science.
- Čilaš Šimpraga, Ankica; Frančić, Anđela. 2019. Pogled u hrvatsku onomastičku terminologiju. *Konvergenie a divergenie v propriálnej sfére*. Eds. Chomová, Alexandra; Krško, Jaromír; Valentová, Iveta. Banská Bystrica – Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela – Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, 29–43.
- Dostál, Josef. 1957. *Botanická nomenklatura. Vývoj rostlinného jména a výklad Mezinárodních pravidel botanické nomenklatury*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- Dostál, Josef. 1963. České botanické jmenosloví. *Preslia*, 35, Praha, 146–160.
- Dostál, Josef. 1979. Dějiny národní botanické nomenklatury. *K problematice českého odborného jmenosloví rostlin*. Ed. Holub, Josef. Praha: Academia, 9–16.
- Hammer, Timothy A.; Thiele, Kevin R. 2021. Proposals to amend Articles 51 and 56 and Division III, to allow the rejection of culturally offensive and inappropriate names. *Taxon*, 70/6, Hanover, PA, 1392–1394. <https://doi.org/10.1002/tax.12620> (navštíveno 8. března 2024).
- International Carnivorous Plant Society. 2024. *Cultivars*. <https://www.carnivorousplants.org/cp/cultivars> (navštíveno 8. března 2024).
- International Council of Onomastic Sciences. 2024. *Onomastic terminology*. <https://icosweb.net/publications/onomastic-terminology/> (navštíveno 8. března 2024).
- Knappová, Miloslava. 2017. Pragmatonymum. *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Eds. Karlík, Petr; Nekula, Marek; Pleskalová, Jana. <https://www.czechency.org/slovník/PRAGMATONYMUM> (navštíveno 8. března 2024).
- Machek, Václav. 1954. *Česká a slovenská jména rostlin*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.

- Mosyakin, Sergei L. 2022. If “Rhodes-” must fall, who shall fall next? *Taxon*, 71/2, Hanover, PA, 249–255. <https://doi.org/10.1002/tax.12659> (navštíveno 8. března 2024).
- Odaloš, Pavol; Vallová, Elena. 2020. Sústava slovanskej onomastickej terminológie (vznik, existencia, neuralgické miesta, aktualizácia). *Folia onomastica Croatica*, 29, Zagreb, 169–202. <https://dx.doi.org/10.21857/yl4okflgq9> (navštíveno 8. března 2024).
- Olivová-Nezbedová, Libuše. 2019. Vlastní jména člověkem vyšlechtěných odrůd rostlin jsou fytonyma, ne chrématonyma (příspěvek do diskuse). *Acta onomastica*, 60, Praha, 268–272.
- Ovidius, Publius Naso. 1969. *Proměny*. Přeložil Ferdinand Stiebitz. Praha: Odeon.
- Pásek, Kamil. 2013. *Masožravé rostliny. Podrobný návod k pěstování*. 2. vyd. Praha: Grada.
- Pleskalová, Jana. 2017a. Fytonymum. *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Eds. Karlík, Petr; Nekula, Marek; Pleskalová, Jana. <https://www.czechency.org/slovník/FYTONYMUM> (navštíveno 8. března 2024).
- Pleskalová, Jana. 2017b. Vlastní jména – třídění. *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Eds. Karlík, Petr; Nekula, Marek; Pleskalová, Jana. [https://www.czechency.org/slovník/VLASTNÍ JMÉNA – TRÍDĚNÍ](https://www.czechency.org/slovník/VLASTNÍ_JMÉNA – TRÍDĚNÍ) (navštíveno 8. března 2024).
- Polívka, František. 1909. *Užitkové a pamětihodné rostliny cizích zemí*. Olomouc: Nakladatelství R. Prombergra (Reprint: 2010, Praha: Volvox Globator).
- Smith, Gideon F.; Figueiredo, Estrela. 2022. “Rhodes-” must fall: Some of the consequences of colonialism for botany and plant nomenclature. *Taxon*, 71/1, Hanover, PA, 1–5. <https://doi.org/10.1002/tax.12598> (navštíveno 8. března 2024).
- Svoboda, Jan a kol. 1973. Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 14/1, Praha, 1–280.
- Šrámek, Rudolf. 1999. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita.
- The Royal Botanic Gardens a kol. 2023. *International Plant Names Index*. <http://www.ipni.org> (navštíveno 8. března 2024).
- Tomasik, Samuela. 2017. Czy nazwy odmian roślin to chrematonimy? Wstęp do dyskusji. *Acta onomastica*, 58, Praha, 177–190.
- Turland, Nicholas John a kol. (eds.). 2018. *International Code of Nomenclature for Algae, Fungi, and Plants (Shenzhen Code) adopted by the Nineteenth International Botanical Congress Shenzhen, China, July 2017*. Glashütten: International Association for Plant Taxonomy.

Scylla, Carcharoth, Kraken itd. O motivaciji imena kultivara mesožderki

Sažetak

U člansku se analizira dvjesto imena kultivara (biljaka koje pripadaju vrsti mesožderki objavljenih u publikaciji *Carnivorous Plant Newsletter*, što čini približno četvrtinu svih poznatih kultivara tih biljaka. Imena kultivara nastala su od imena ili apelativa. U prvom slučaju riječ je a) o imenima kultivara nastalim od bionima (uglavnom od imena stvarnih ili izmišljenih osoba i bića) te b) o imenima nastalim od abionima (toponima i krematonima). Ostala su imena nastala od apelativa kojima se biljke uspoređuju s raznim objektima i fenomenima. Mnoga imena sadržavaju pridjeve kojima se označuju boje. Motivacija nekih imena kultivara, ponajprije onih koja sadržavaju različite apstraktne pojmove, nejasna je. Imena kultivara često sadržavaju riječi koje izazivaju užas i strah (npr. imena likova iz filmova strave i imena mitskih čudovišta). Apelativi u osnovama imena kultivara upućuju na ubijanje plijena, a biljke se uspoređuju s opasnim životinjama, poput morskih pasa ili zmija. Ta se motivacija čini specifičnom za imena kultivara mesožderki.

Ključová slova: fytonyma, kultivary, antroponyma, toponyma, chrématonyma

Ključne riječi: fitonimi, kultivari, antroponimi, toponimi, krematonimi

Keywords: phytonyms, cultivars, anthroponyms, toponyms, chrematonyms